

Sprawozdanie z czwartego spotkania lokalnego zespołu ds. lasów o wiodącej funkcji społecznej wokół miasta Katowice, 16.10.2024

1. Wstęp i organizacja spotkania

Czwarte spotkanie lokalnego zespołu ds. lasów o wiodącej funkcji społecznej odbyło się 26 października 2024 roku w Śląskim Urzędzie Wojewódzkim w Katowicach.

Gospodarz spotkania, II Wicewojewoda Śląski, przywitał zespół, poinformował uczestników o ramach czasowych spotkania i przypomniał zasady wypowiedzi umożliwiające prawidłowe nagranie dźwięku.

Facylitatorki spotkania – Anna Wieczorek i Anna Petroff-Skiba, przypomniały zasady pracy zespołu podczas spotkań, uzgodnione podczas I spotkania

- 1) każda opinia jest ważna;
- 2) mówimy zwięźle i na temat;
- 3) mówimy o zjawiskach, nie o ludziach;
- 4) mówimy pojedynczo i nie przerywamy sobie nawzajem;
- 5) zapisujemy i sprawdzamy zapis;
- 6) szanujemy siebie nawzajem;
- 7) wyciszamy telefony;
- 8) przejrzystość i dostęp do materiałów wypracowanych w ramach zespołu dla wszystkich członków.

2. Wystąpienia stron i ekspertów

W pierwszej części spotkania, członkowie zespołu wysłuchali kilku prezentacji.

Zdzisław Spendel, Dyrektor Biura Urządzania Lasu i Geodezji Leśnej Oddział Kraków przygotował prezentację stanowiącą polemikę z prezentacją organizacji społecznych z poprzedniego spotkania. W swojej wypowiedzi poruszył następujące kwestie:

- Zwrócił uwagę na zbyt surową jego zdaniem ocenę pracy leśników i negatywny obraz gospodarki leśnej i stanu lasów w Katowicach.
- Poinformował, że przygotowana przez niego prezentacja opiera się na danych dostępnych w Banku Danych o Lasach i ma na celu przedstawienie faktycznego stanu lasu.
- Pokazał zestawienia danych ilustrujące wielkość i rodzaje powierzchni niezalesionych, klasy wiekowe lasu i zabiegi odnawiania lasu w Nadleśnictwach Katowice, Chrzanów, Kobiór i Siewierz jako weryfikację tezy o „nadmiernej wycince lasów”
- Wyjaśnił, że wysoki wskaźnik rębni w woj. śląskim wynika z kłęski zamierania starszych drzewostanów świerkowych w Beskidzie Śląskim i Żywieckim
- Przypomniał zebranym, że konsekwencje dzisiejszych decyzji będą odczuwane przez mieszkańców regionu za 20-30 lat, szczególnie w kontekście drzewostanów starzejących się i zamierających, oraz drzewostanów rosnących na niewłaściwych siedliskach.

Prezentacje Nadleśniczych dotyczyły zmian w propozycjach Lasów Państwowych po uwzględnieniu uwag i komentarzy z poprzedniego spotkania.

Grzegorz Cekus z Nadleśnictwa Siewierz:

- Poinformował, że Nadleśnictwo Siewierz zwiększyło powierzchnię proponowanych obszarów lasów o wiodącej funkcji społecznej (z ok. 380 ha do ok. 470 ha).
- Omówił proponowane zmiany odnosząc się do mapy.
- Objaśnił propozycje zmian w sposobie prowadzenia gospodarki leśnej w postaci modyfikacji:
 - a) generalną zmianę wszelkich rębni zupełnych na rzecz rębni złożonych, tam gdzie to możliwe, a w ostateczności na rzecz rębni niezupełnej,
 - b) wydłużenie okresu odnowienia nawet o 40 lat, tak, żeby powoli zmieniać krajobraz, z zastrzeżeniem, że konieczne jest dbanie o bezpieczeństwo odwiedzających kompleks,
 - c) promowanie odnowienia naturalnego prowadzącego do zwiększenia zróżnicowania gatunkowego oraz zróżnicowania struktury pionowej, poziomej i wiekowej drzewostanu,
 - d) w cięciach przedrębnych (trzebieżach) ograniczenie cięć, co wiąże się z większą częstotliwością nawrotów, ale delikatniejszych, co nie będzie powodowało drastycznej zmiany krajobrazu leśnego,
 - e) ogólnie w lasach społecznych położenie większego nacisku na zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjne oraz stałe prowadzenie zabiegów pozwalających na bezwzględne utrzymanie bezpieczeństwa tego obszaru dla wszystkich interesariuszy,
 - f) kształtowanie krajobrazu leśnego tak, aby sprzyjał wypoczynkowi w szerokim zakresie,
 - g) promowanie siedlisk hydrogenicnych,
 - h) zwiększenie bioróżnorodności m. in. poprzez zwiększenie ilości drewna martwego.

Ewelina Boruń z Nadleśnictwa Chrzanów:

- wskazała, że Nadleśnictwo Chrzanów zaproponowało łącznie 1115 ha lasów i obszar ten nie uległ zmianie w porównaniu z poprzednią propozycją
- omówiła wyzwania związane z gospodarką leśną na terenie Nadleśnictwa Chrzanów
 - degradacja lasów spowodowana przemysłem
 - specyfika siedlisk borowych i składu gatunkowego drzewostanu (duży udział sosny i brzozy)
 - struktura wiekowa drzewostanu (stare brzozy, sosny, dęby czerwone)
- krótko podsumowała założenia trzebieżowe i rębniowe PUL na lata 2020-2029
- zaproponowała modyfikacje i ograniczenia na następne lata w zakresie rębni oraz trzebieży:
 - a) w zakresie drzewostanów objętych rębnią I - zmiany polegające na zmianie rębni na niezupełną,
 - b) w drzewostanach, o wydłużonym lub bardzo długim okresie odnowienia z wieloma nawrotami cięć,
 - c) modyfikacja powierzchniowa rębni zgodnie z prezentacją (w załączeniu)

Zbigniew Ryś z Nadleśnictwa Kobiór:

- przypomniał, że pilotaż obejmuje obszar ok 10% Nadleśnictwa, na terenie trzech gmin, a propozycja lasów o wiodącej funkcji społecznej dotyczy 355 ha lasu
- wyjaśnił, że PUL na lata 2023-2032 powstawał kiedy wchodziło w życie zarządzenie nr 58 DGLP i znaczna część modyfikacji już została uwzględniona, natomiast Nadleśnictwo nie zdążyło przejść pełnego procesu konsultacji, wynikającego z zarządzenia z uwagi na okres tworzenia planu;

- omówił obszary podlegające już wyłączeniom lub znacznym ograniczeniom gospodarki leśnej (las na terenie miasta Mikołów, Góra Fiołkowa, Góra Chełmeczki)
- jako najistotniejszy z punktu widzenia Nadleśnictwa oraz z punktu widzenia lasów społecznych wskazał rejon miasta Tychy, okolice Jeziora Paprocańskiego, ze względu na różnorodność funkcji
- omówił propozycje modyfikacji przedstawione na mapie
- zadeklarował zwiększenie obszaru proponowanych lasów o wiodącej funkcji społecznej w porównaniu do poprzedniej propozycji z 355 ha na ok. 770 ha
- zaprezentował i omówił materiał video ilustrujący las, w którym nie jest prowadzona gospodarka leśna

Wojciech Kubica z Nadleśnictwa Katowice:

- przypomniał, że Nadleśnictwo Katowice, zaproponowało pierwotnie blisko 7 tys. ha lasów o wiodącej funkcji społecznej (z czego prawie 170 ha zajmują rezerваты) i wskazał, że Nadleśnictwo Katowice postanowiło powiększyć propozycję o dodatkowe 100 ha posadowione w granicach miasta Chorzów
- wskazał, że w momencie rozpoczęcia obowiązywania PUL-u dla Nadleśnictwa Katowice na lata 2020-2029, już na etapie realizacji tego planu nadleśnictwo zaczęło wprowadzać rębnie złożone, co było bezpośrednią realizacją oczekiwań społecznych, które dotyczyły spowolnienia zmian w krajobrazie
- omówił propozycje modyfikacji sposobów gospodarowania przedstawione na mapie, odnosząc się m.in. do warunków siedliskowych i składu gatunkowego drzewostanu oraz poprawę kondycji drzewostanu w ostatnich 50 latach
- wyjaśnił, dlaczego nie jest zasadne odstąpienie od trzebieży wczesnej i późnej oraz wyjaśnił, jak i dlaczego zamierza stosować rębnie o długim okresie odnowienia

Przedstawiciele organizacji społecznych: Kama Klimsa ze Stowarzyszenia Leśne Sprawy, Magdalena Gościński z Pracowni na Rzecz Wszystkich Istot oraz ekspert strony społecznej dr Jerzy Parusel z Państwowej Rady Ochrony Przyrody:

- Zwrócili uwagę, że z opóźnieniem otrzymali dokumentację od LP i nie obejmowała ona wszystkich danych, o które prosili. W związku z tym prezentowane stanowisko organizacji społecznych ma charakter wstępny i będzie uzupełniane i korygowane.
- Przybliżyli słuchaczom ilość drewna pozyskiwanego w poszczególnych omawianych nadleśnictwach, ilustrując wypowiedź przeliczeniem planowanej powierzchni zrębów na liczbę boisk piłkarskich, a objętości pozyskiwanego drewna na liczbę ciężarówek typu TIR.
- Wskazali, że strona organizacji społecznych oczekuje w ramach wyznaczenia lasów o wiodącej funkcji społecznej wokół Miasta Katowice wzmocnienia ochrony lasów ważnych społecznie.
- Zaznaczyli, że kategorie ochronności lasu, które zostały ustalone i są prawnie obowiązujące są wg organizacji społecznych podstawą wyznaczania lasów spełniających kryteria społeczne od s1 do s7.
- Podkreślili, że ONOL jest rewolucją w sposobie pojmowania lasu zwłaszcza przez społeczeństwo i dla leśników stanowi przełomową zmianę.
- Przywołali badania prof. Giergicznego dotyczące „lasów o fizjonomii naturalnej” jako preferowanych przez respondentów.
- Odnotowali, że propozycje LP zostały zmodyfikowane w porównaniu do poprzedniego spotkania i kierunek tych zmian jest pozytywnie oceniany przez stronę społeczną.
- Przypomnieli definicję lasów o wiodącej funkcji społecznej, przypominając o ich roli w realizacji pozaprodukcyjnych usług ekosystemowych.
- Przedstawili na mapie propozycje wyłączeń na terenie czterech nadleśnictw, podkreślając systemowy charakter swojej propozycji i wskazując, że w kolejnych krokach oczekują

rozszerzenia projektu na kolejne 10 nadleśnictw ze względu na specyfikę geograficzną i demograficzną regionu (wysoki wskaźnik urbanizacji, wysokie zagęszczenie mieszkańców).

Bogdan Gieburowski, ekspert:

- Przypomniał historyczne wysiłki na rzecz ochrony lasów w obszarze GOP, przywołując tworzenie leśnego pasa ochronnego GOP i Górnośląskiego Parku Leśnego w latach 60-tych XX wieku w celu ochrony lasów przed zamieraniem wywołanym presją przemysłu.
- Podkreślił rolę samorządów w realizacji koncepcji społecznego użytkowania lasu.
- Odnotował, że koncepcja lasów społecznych pomija kwestię kosztów wdrożenia.
- Wyraził opinię, że gospodarka leśna na terenie lasów społecznych powinna wyglądać jak gospodarka na terenie Katowickiego Parku Leśnego, a całkowite zaniechanie gospodarowania na tych terenach jest pomysłem chybionym.
- Streścił sposób i procedurę zalesiania hałd oraz ich wieloetapowość i wymagające czasu zmiany gatunkowe, które muszą następować w celu wzbogacenia i przywrócenia tego terenu.

Dr hab. inż. Mariusz Czop z AGH:

- Zwrócił uwagę na kluczową rolę wody oraz na toczące się w kraju debaty o jej zasobach. Podkreślił jednak, że dyskusje nie przekładają się na realne działania i konkretne rozwiązania w zakresie ochrony wody, co powinno być odpowiedzialnością Państwa Polskiego, które musi wypracować standardy współpracy międzyinstytucjonalnej.
- Zauważył, że Polska, a szczególnie Górny Śląsk, jest zagrożona deficytem wody, co wynika m.in. z działalności górniczej zmieniającej warunki wodne. Mimo tych trudności, na obszarach objętych wpływem górnictwa zachowały się enklawy wód, które można wykorzystywać jako źródła wody pitnej. Jednakże, nadmierna wycinka i nieodpowiednia gospodarka leśna mogą prowadzić do pogłębienia problemów wodnych na tych terenach.
- Wsparł stanowisko strony społecznej, apelując o szerokie rozumienie usług ekosystemowych lasów, które obejmują nie tylko dostarczanie wody pitnej, ale również jej jakość, ochronę przed powodzią i erozją oraz obieg biogenów. Zwrócił uwagę, że takie usługi ekosystemowe są szczególnie istotne dla obszarów miejskich, które są silnie obciążone przez działalność człowieka.
- Wskazał, że lasy otaczające miasta (lasy nearby forest) pełnią funkcje, takie jak poprawa jakości wody i ochrona przed powodzią, czego parki i lasy miejskie nie są w stanie zapewnić w wystarczającym stopniu. Zasugerował także potrzebę ochrony lasów oddalonych, takich jak puszcza amazońska, ze względu na ich rolę w globalnej regulacji klimatu.
- Zwrócił uwagę na dwie główne funkcje lasów – ochronę i magazynowanie zasobów wodnych. Podkreślił, że lasy stanowią istotny element ekosystemu, często będąc jedynymi „gąbkami” chłoniącymi wodę. Wyraził potrzebę uwzględnienia w planach ochrony kryteriów wodochronnych, w tym stref buforowych i ochrony terenów podmokłych. Zaznaczył także konieczność zaangażowania samorządów w ochronę lasów społecznych poprzez korzystanie z metod opisanych w poradniku „Samorządzie, chroń lasy!”.

Blanka Romanowska z Górnośląsko-Zagłębiowskiej Metropolii (GZM):

- Poinformowała, że GZM planuje utworzenie nowego Parku Krajobrazowego, roboczo nazwanego Górnośląskim Parkiem Krajobrazowym. Lasy Państwowe dotąd nie były

zaangażowane w te rozmowy, lecz konsultacje z gminami są już na zaawansowanym etapie. Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego oraz Urząd Marszałkowski Województwa Śląskiego również są świadome planów.

- Wyjaśniła, że nowy park miałby obejmować obszar około 60 km² w ośmiu gminach centralnego Śląska i częściowo pokrywałby się z terenami Nadleśnictwa Katowice, obejmując zarówno lasy, jak i obszary już chronione, takie jak rezerваты czy zespoły przyrodniczo-krajobrazowe.
- Podkreśliła, że park krajobrazowy chroni nie tylko lasy, ale także wartości przyrodnicze, krajobrazowe, historyczne i kulturowe, co ma szczególne znaczenie dla regionu. Zaoferowała, że może przesłać szczegółowe plany dotyczące granic parku drogą mailową, a na kolejnym spotkaniu zaprezentować je bardziej szczegółowo, jeśli będzie taka możliwość.

3. Dyskusja

Po wystąpieniach ekspertów przeznaczono czas na dyskusję. Najważniejsze jej wątki obejmowały:

- Prośbę o niezwłoczne udostępnienie wszystkich koniecznych materiałów i danych członkom zespołu.
- Apel członkini zespołu o przygotowanie pełnych propozycji stron i umożliwienie członkom zespołu ich porównania na kolejnym spotkaniu.
- Prośbę o przedstawienie skutków gospodarczych zmian proponowanych przez strony.
- Członkowie zespołu zadawali pytania szczegółowe dotyczące propozycji strony leśnej, na które nadleśniczy z Nadleśnictwa Katowice udzielił odpowiedzi – m.in. dotyczące szerokości pasa wydzieleni, zastępowania rębni zupełnych rębniami złożonymi, innych rodzajów cięć, rozróżnienia pomiędzy pojęciem lasu a drzewostanu.
- Przypomnienie, że Marszałek Województwa podkreśla w wielu swoich dokumentach strategicznych podniesienie jakości życia mieszkańców jako jeden z priorytetów polityki regionalnej województwa śląskiego, a utworzenie lasów społecznych wpłynie korzystnie na jakość życia mieszkańców.
- Obawy leśników dotyczące kwestii ich odpowiedzialności za bezpieczeństwo w lesie oraz przyszłe losy pracowników branży leśnej w kontekście zagrożenia nadleśnictw deficytem finansowym.
- Wymianę zdań dotyczącą podstaw prawnych i konsekwencji gospodarczych i finansowych na terenie Nadleśnictwa Węgierska Góra.
- Prezentacje map wraz z ich omówieniem w celu porównania ich pod kątem zasięgu propozycji oraz oczekiwań co do modyfikacji gospodarki leśnej w poszczególnych nadleśnictwach.
- Przedyskutowano i ustalono tryb procedowania tematu obszaru proponowanych lasów o wiodącej funkcji społecznej i ustalono kontynuację dyskusji na kolejnym spotkaniu ze względu na brak zgodności co do obszaru wyznaczonego jako las o wiodącej funkcji społecznej. Operator procesu zobowiązał się do przygotowania porównania propozycji w formie warstw mapy nałożonych na siebie.
- W wyniku burzliwej dyskusji dotyczącej obszarów proponowanych przez strony do objęcia statusem lasów o wiodącej funkcji społecznej, dyrektor RDLP Robert Pabian zaproponował aby uznać całość Nadleśnictwa Katowice za lasy o wiodącej funkcji społecznej, które spełniają w dużej mierze wskaźniki S2 i S6, przy czym lasy wskazane w poprzedniej propozycji Lasów Państwowych objąć modyfikacjami ograniczeniami oraz wyłączeniami w niewielkim zakresie, zaś pozostałe lasy objąć modyfikacjami.
- Członkowie zespołu zwrócili uwagę, że nie mają pewności, czy prace zespołu będą kontynuowane po zakończeniu procesu pilotażowego. Przedstawiciel MKiŚ zapewnił, że prace będą kontynuowane, jednak nie był w stanie wskazać ram czasowych tych prac.

- Padła propozycja podpisania listu intencyjnego potwierdzającego, że strony są zgodne co do gotowości do kontynuacji prac, nawet jeśli na tym etapie nie są gotowe na konsensus co do poszczególnych kwestii
- Padła propozycja kontynuowania rozmów w mniejszych zespołach, właściwych dla poszczególnych nadleśnictw.
- Wojewoda Śląski zakończył spotkanie zgodnie z harmonogramem, dziękując członkom zespołu za wspólną pracę.